

dr hab. Marek Delong, prof. PRz
Politechnika Rzeszowska im. I. Łukasiewicza
Wydział Zarządzania
Katedra Nauk Humanistycznych i Społecznych

Rzeszów, 24 czerwca 2022 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa
Pana mgra Adriana Popardy
pt.: *Karpacki Oddział Straży Granicznej w latach 2007-2018*
Kraków 2022
Liczba stron - 373
przygotowanej pod kierunkiem naukowym
Pana prof. dra hab. inż. Andrzeja Kozery

1. Wybór tematu i tytuł rozprawy

Zgodnie z uchwałą Rady Dyscypliny Nauk o polityce i administracji Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., przedkładam recenzję dysertacji doktorskiej Pana magistra Adriana Popardy pt. „Karpacki Oddział Straży Granicznej w latach 2007-2018”, przygotowanej pod kierunkiem naukowym promotora Pana prof. dra hab. inż. Andrzeja Kozery. Jej Autor podjął badania na temat Straży Granicznej w szerszej perspektywie niż przez perspektywa bezpieczeństwa, ale założył, że wyniki badań mają się przyczynić do poprawy bezpieczeństwa państwa, więc problematykę badawczą należy uznać za istotną z punktu widzenia nauki i praktyki. Wybór tematu rozprawy Doktorant uzasadnił własnymi zainteresowaniami badawczymi oraz ogólnym brakiem wystarczającego zainteresowania podobną tematyką badawczą, widocznym w deficycie opracowań naukowych traktujących o Straży Granicznej, postrzeganiu jej roli w zapewnieniu bezpieczeństwa państwa oraz skutkach decyzji i zmian politycznych, które miały wpływ na kształtowanie koncepcji ochrony granic, a w konsekwencji fluktuacji struktur SG.

Autor podkreślił we wstępie, że po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej i strefy Schengen „służby graniczne nie straciły na aktualności i znaczeniu” (s. 3). Ramy recenzowanej rozprawy wyznacza likwidacja kontroli na granicach wewnętrznych Strefy Schengen, silna

presja migracyjna na państwa UE, wojna hybrydowa na Ukrainie (praca została napisana przed rozpoczęciem agresji militarnej przez Federację Rosyjską), ruchy separatystyczne w Europie, podjęcie przez Wielką Brytanię decyzji o wyjściu z UE, kryzys na granicy polsko-białoruskiej i „niejasna przyszłość Ukrainy jako samodzielnego bytu państwowego” (s. 4).

Problematyka badawcza rozprawy koncentruje się na zagadnieniach postrzegania zdolności Straży Granicznej do ochrony granicy państwowej i rejonu pogranicza na wypadek różnego rodzaju zagrożeń i zjawisk wpływających na poziom bezpieczeństwa państwa. Doktorant ograniczył prezentowane zagadnienia do obszaru służbowej odpowiedzialności Karpackiego Oddziału Straży Granicznej, który w omawianym okresie ulegał zmianom, włączając w to likwidację samego oddziału i jego reaktywację. Zakres odpowiedzialności służbowej KaOSG obejmuje południowy odcinek granicy państwa stanowiący granicę z Republiką Słowacji.

W związku z powyższym stwierdzam, że tematyka recenzowanej rozprawy doktorskiej została dobrana właściwie, a sam wybór dobrze wpisuje się w aktualne tendencje badawcze stanowiąc uzupełnienie szerszego zagadnienia funkcjonowania Straży Granicznej jako jednego z elementów systemu bezpieczeństwa Polski i formacji wyspecjalizowanej w zakresie ochrony granicy państwowej.

Zawarte w recenzowanej rozprawie rozważania dowodzą, że Autor jest znawcą analizowanej problematyki, a założony cel został osiągnięty, co potwierdza lektura opracowania. Praca doktorska Pana mgra Adriana Popardy stanowi zasadniczo trafny opis i analizę realizacji zadań Karpackiego Oddziału Straży Granicznej w latach 2007-2018.

2. Znaczenie problematyki podjętej w recenzowanej rozprawie

Organizacja ochrony granic jest jednym z najważniejszych czynników determinujących bezpieczeństwo państwa. Ochrona granic na lądzie i morzu oraz kontrola ruchu granicznego powierzona została Straży Granicznej stanowiącej jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formację typu policyjnego. Odpowiada ona m.in. za rozpoznawanie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń granicznych, zapobieganie im oraz ściganie ich sprawców w zakresie określonym stosownymi ustawami. Z zapisów ustawy o Straży Granicznej wynika, iż obszarem zainteresowań formacji są przestępstwa i wykroczenia mające bezpośredni związek z osobowym bądź towarowym ruchem granicznym.

Straż Graniczna odgrywa główną rolę w monitorowaniu granicy, zapewniając jej nienaruszalność. Funkcjonariusze pełnią służbę graniczną, prowadzą działania graniczne,

wykonywają czynności operacyjno-rozpoznawcze i inne, które wiążą się z rozpoznawaniem, zapobieganiem i wykrywaniem przestępstw.

Katalog zadań powierzonych formacji jest bardzo szeroki i zróżnicowany. Oznacza to konieczność profesjonalnego i wszechstronnego przygotowania jej funkcjonariuszy, co w praktyce umożliwia im prawidłowe wykonywanie obowiązków służbowych.

W konsekwencji wejścia Polski do strefy Schengen 21 grudnia 2007 roku zlikwidowano kontrole na granicach wewnętrznych, a tym samym czynności operacyjne i kontrolne. Straż Graniczna uzyskała wówczas nowe uprawnienia, do których zaliczyć można dokonywanie kontroli legalności przebywania cudzoziemców na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Autor rozprawy podkreśla znaczenie KaOSG w systemie bezpieczeństwa Polski. Zwraca uwagę, że zagadnienia naukowe związane ze Strażą Graniczną są do tej pory poza nurtem głównego zainteresowania zarówno politologów, jak i badaczy bezpieczeństwa. Społeczna identyfikacja formacji również pozostaje na niskim poziomie.

Problematyka ta nie została szeroko podjęta w polskim piśmiennictwie naukowym, więc uznał za uzasadnione pogłębienie badań, aby dostarczyć teorii oraz propozycji poprawy funkcjonowania formacji jako elementu systemu bezpieczeństwa państwa.

Uważam, że ramy analizy rozprawy zostały zakreślone prawidłowo, a przyjęta cezura czasowa została pracy jest należycie wyjaśniona i uzasadniona. Rozprawę uznaję za wartościową ze względu na jej aktualność, istotną wartość poznawczą i użyteczną. Doktorant podkreślił jednak, że wyniki Jego pracy badawczej, mimo że zakładają pewną ciągłość funkcjonowania państwa i jego struktur, to mogą jedynie w minimalnym stopniu odpowiadać na pytania o kierunki rozwoju formacji, a także potencjalnych zagrożeń, jeżeli zagrożenia te eskalowałyby czy też przybierały całkowicie nową formę lub rozmiary, co mogłoby mieć miejsce w czasie potężnego kryzysu lub wojny (s. 32-33).

Generalnie, istotną zaletą recenzowanej rozprawy jest skuteczne uzupełnienie luki w literaturze naukowej oraz uporządkowanie wiedzy teoretycznej na temat Karpackiego Oddziału Straży Granicznej w latach 2007-2018 w prezentowanej perspektywie badawczej.

3. Ocena metodologiczna i merytoryczna.

Autor rozprawy poprawnie sformułował hipotezy badawcze, jednak trudno nie dojść do wniosku, że dokonał przy tym pewnych uproszczeń. Główną hipotezę badawczą ograniczył do założenia, że wejście Polski do układu z Schengen zmniejszyło potencjał KaOSG do zwalczania zagrożeń dla bezpieczeństwa.

Formując hipotezy pomocnicze za istotne uznał dwa aspekty: zmiany w strukturze SG w zakresie chronologicznym pracy i wpływ tych zmian na funkcjonowanie SG w systemie bezpieczeństwa państwa. Pierwsza hipoteza pomocnicza zawiera założenie, że likwidacja KaOSG zmniejszyła – w opinii funkcjonariuszy – potencjał SG do wykonywania nałożonych na nią przez ustawodawcę zadań, prowadząc w konsekwencji do zmniejszenia realnego poziomu bezpieczeństwa państwa. W drugiej hipotezie pomocniczej założył, że im wyższy jest poziom stabilności struktury SG, tym większe są możliwości i skuteczność formacji w wykonywaniu przez nią ustawowych zadań. Uzyskanie odpowiedzi na tak sformułowane hipotezy pozwoliły Doktorantowi na wyciągnięcie wniosków na temat zmian w stanie bezpieczeństwa państwa oraz kierunków rozwoju SG.

Gruntownej weryfikacji hipotez miały służyć odpowiedzi na pytania i zagadnienia badawcze:

- Jakie konsekwencje dla bezpieczeństwa państwa przyniosła realizacja zobowiązań wynikających z przystąpienia Polski do układu z Schengen?

- Czy wpłynęło to na realizację zadań SG w podstawowych obszarach jej aktywności i zagadnieniach wpływających na funkcjonowanie formacji?

Doktorant, przygotowując rozprawę doktorską, wykorzystał szereg metod i technik badawczych, aby kompleksowo przeanalizować zagadnienia związane z funkcjonowaniem KaOSG w latach 2007-2018. Do rozwiązania problemów badawczych i sprawdzenia hipotez wykorzystał metody jakościowe łącząc dwa odrębne podejścia metodologiczne. Spośród metod jakościowych wykorzystał wywiad ustrukturyzowany prowadzony za pomocą kwestionariusza, metodę historyczno-porównawczą oraz analizę treści dokumentów jako metody pomocnicze, metodę prognozowania, w tym metodę delficką, elementy analizy systemowej oraz metodę doboru losowego próby badawczej.

Wyłożona przez Autora metodologia badań umożliwiła realizację założeń badawczych, więc przedstawione hipotezy i metody oceniam pozytywnie.

Bibliografia recenzowanej rozprawy liczy 35 stron (s. 333-368). Składa się z pozycji zwartych, które zostały zapisane jako „Książki” (169); artykułów w czasopismach (11 pozycji); znaczącej ilości aktów prawnych podzielonych na „Umowy międzynarodowe i prawo UE (49 pozycji, poz. 4 „Konwencji” zamiast „Konwencja”, na końcu niektórych opisów brakuje kropki); „Prawo krajowe” (55 pozycji); „Akty prawne KG SG” (52 pozycje) oraz netografii (55 pozycji – brak konsekwencji w zapisie dat dostępu); „Materiałów źródłowych do pracy (ogólnodostępnych i wewnętrznych)” – 22 pozycje. Pomijając drobne błędy interpunkcyjne i brak konsekwencji w zapisie dat dostępu, bibliografia została sporządzona właściwie. Jej

dobór również należy uznać za poprawny i uzasadniony. W toku wywodu znajduje ona właściwie wykorzystanie.

Struktura recenzowanej rozprawy odpowiada jej tytułowi. Sama dysertacja zalicza się do obszernych opracowań tego typu. Liczy 373 strony (368 nie licząc załączonego na końcu pracy kwestionariusza ankiety, której celem było uzyskanie odpowiedzi na pytania badawcze dotyczące Karpackiego Oddziału Straży Granicznej w latach 2007-2018. Składa się ze wstępu (s. 3-7), sześciu rozdziałów merytorycznych (s. 8-325), zakończenia (s. 326-330), spisu tabel i map (331-332) bibliografii (s. 333-368) oraz kwestionariusza ankiety (s. 369-373).

Struktura pracy jest właściwa dla tego rodzaju opracowań, a rozdziały zachowują właściwe proporcje. Spis treści jest czytelny i poprawny. Przyjęty przez Doktoranta podział treści systematyzuje kolejność poszczególnych rozważań oraz ułatwia przechodzenie w toku lektury od treści ogólnych do bardziej szczegółowych. Można było rozważyć zastosowanie wprowadzeń i podsumowań w każdym rozdziale, szczególnie w pracy o tak niebagatelnej objętości, co nadałoby jej atrakcyjności i ułatwiłoby zapoznanie się z jej treścią. Nie należy jednak tej uwagi traktować jako zarzut.

We wstępie Doktorant przedstawił ogólną charakterystykę tematu dysertacji, uzasadnienie jego wyboru oraz charakterystykę struktury pracy. Poświęcił niewiele uwagi rozważaniom wstępnym, lecz nie należy tego traktować jako uchybienie, gdyż dokładną i kompleksową analizę założeń badawczych zawarł w rozdziale pierwszym. Wstęp liczy niewiele ponad cztery strony (3-7), zawiera rozwinięte uzasadnienie wyboru problematyki rozprawy doktorskiej (s. 4-5). Brakuje jednak określenia celu pracy, charakterystyki jej struktury oraz wyraźnego wskazania, na czym polega wkład wyników przeprowadzonych badań w rozwój dyscypliny naukowej, w której Autor ubiega się o nadanie stopnia naukowego. Doktorant stwierdził, że „tematyka rozprawy badawczej plasuje się więc w obszarze nauk społecznych, w dziedzinie nauki o polityce. Integralną częścią politologii są też nauki o bezpieczeństwie...” (s. 15), co dowodzi braku znajomości obowiązującej klasyfikacji dziedzin i dyscyplin naukowych regulowanej w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych.

Oceniając poszczególne rozdziały merytoryczne recenzowanej rozprawy doktorskiej, należy zaznaczyć, że każdy obejmuje różne konteksty działania nie tylko KaOSG, ale również całej formacji, co pozwoliło Doktorantowi na całościowe przedstawienie jej działań oraz zmienności środowiska prawnego i międzynarodowego, w jakim jest zobowiązana realizować swoje zadania.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Metodologia badań. Założenia badawcze”, przedstawiony został cel badań i podejście badawcze. Autor scharakteryzował ogólne założenia pracy, zakres przedmiotowy i chronologiczny, stan badań i literatury przedmiotu, podjął próbę określenia znaczenia swoich badań, opisał strukturę pracy, a następnie hipotezy i narzędzia badawcze, metodologię i dobór próby. Nie mam zastrzeżeń do metodyki badawczej i oceniam ją pozytywnie.

Rozdział drugi stanowi teoretyczne ujęcie roli granic i Straży Granicznej w strukturze bezpieczeństwa państwa i środowiska międzynarodowego mającego kluczowe znaczenie dla kształtowania polityki bezpieczeństwa w obszarach migracji, ruchu granicznego i współpracy międzynarodowej. W tej części pracy Doktorant właściwie usystematyzował stosowane w pracy słownictwo oraz dokonał konceptualizacji i operacjonalizacji postawionych hipotez.

Rozdział trzeci poświęcił ukazaniu roli KaOSG w systemie bezpieczeństwa państwa oraz zmian koncepcji ochrony granicy państwowej w objętym w rozprawie przedziale czasowym. Treści zawarte w tym rozdziale miały pozwolić zrozumieć – w zamierzeniu Autora – zmienność i czynniki wpływające na kształtowanie granicy w Karpatach, ale także całościowy uwarunkowań oddziałujących na całą Straż Graniczną i model ochrony granicy państwowej. W mojej opinii zamiar ten został zrealizowany.

W czwartym rozdziale Autor przedstawił w sposób czytelny wyniki badań dotyczące zmian w strukturze KaOSG i ich implikacje dla systemu ochrony granicy państwowej.

W rozdziale piątym ukazał zagrożenia, z którymi zmagają się Karpacki Oddział Straży Granicznej oraz potencjał formacji na tle zmian zachodzących na południowym odcinku granicy państwowej. Scharakteryzował w nim główne kierunki działania SG na podstawie realizacji zadań służbowych przez KaOSG oraz zestawiał materiał porównawczy z danych statystycznych, ilościowych do badania jakościowego, przeprowadzonego z funkcjonariuszami jednostki. W ten sposób właściwie zaakcentował problemy funkcjonowania formacji i możliwości ich rozwiązania.

Ostatni rozdział merytoryczny rozprawy stanowi analizę materiału z badań ilościowych i jakościowych, który został zgromadzony w toku postępowania badawczego. Doktorant uznał, że jest to jedna z ważniejszych części Jego rozprawy, gdyż zawiera wnioski praktyczne nadające pracy oryginalnego charakteru.

W zakończeniu w prawidłowy sposób Doktorant podsumował wyniki przeprowadzonych badań i zweryfikował hipotezy. Zawarł w nim propozycje koncepcji rozwojowych, wskazówek naprawczych, w tym normatywnych, których wdrożenie przyczyniłoby się do poprawy funkcjonowania SG w systemie bezpieczeństwa państwa.

Stwierdził, że zakończenie jest przy tym pewną prognozą odnoszącą się do zasadności istnienia służ granicznych na granicach wewnętrznych UE w przyszłości.

Doktorant wykazuje się rozległą wiedzą w analizowanej tematyce. Poprawnie wyciąga wnioski i charakteryzuje wybrany temat, co świadczy o opanowaniu całości materii związanej z funkcjonowaniem SG w Polsce.

Badania naukowe w tematyce wybranej na potrzeby dysertacji doktorskiej zostały przeprowadzone sumiennie i rzetelnie. Właściwie przeprowadzona kwerenda aktów prawnych i literatury przedmiotu podnosi wartość naukową dysertacji. Tekst rozprawy jest spójny merytorycznie, kolejne kwestie są ze sobą właściwie powiązane. Strukturę rozprawy oceniam jako prawidłową i odzwierciedlającą najważniejsze zagadnienia omawianej problematyki, z zastrzeżeniem, że treść poszczególnych rozdziałów powinna być omówiona we wstępie w oddzielnych akapitach, co nie znalazło zastosowania w przypadku rozdziału czwartego.

Konkludując, mimo wskazanych uwag i sugestii, nie wnoszę innych zastrzeżeń dotyczących toku badań przeprowadzonych przez Doktoranta. Stwierdzam przy tym, że recenzowana rozprawa zasługuje na ocenę pozytywną merytoryczną i metodologiczną.

4. Ocena formalnej strony rozprawy

Narracja w pracy nie jest zbyt spójna. Generalnie język jest poprawny i komunikatywny, jednak występują drobne błędy językowe, interpunkcyjne, redakcyjne i powtórzenia, które ostatecznie nie umniejszają wartości merytorycznej opracowania.

Doktorant należycie opanował techniki pisania pracy naukowej. Nie mam zastrzeżeń do warsztatu zaprezentowanego w spisie treści i odsyłaczach. Źródła zostały wykorzystane z zachowaniem poprawności metodologicznej. Autor właściwie posługuje się terminologią stosowaną w ramach dyscypliny nauki o polityce i administracji. Swobodnie porusza się w literaturze przedmiotu. Chętnie zajmuje własne stanowisko i zdecydowanie wyraża własne poglądy.

Przypisy są dobrze skonstruowane, zawierają odniesienia do relewantnych dokumentów i literatury. Praca jest nimi obficie opatrzona, same odwołania są właściwie dobrane, a przywoływane stanowiska rzetelnie przedstawione. Generalnie, warsztat naukowy rozprawy nie budzi zastrzeżeń.

Podsumowując, moja ocena formalnej strony recenzowanej rozprawy jest pozytywna.

5. Problemy do wyjaśnienia

- Proszę uzasadnić potrzebę wzmocnienia potencjału SG na granicach wewnętrznych UE na przykładzie KaOSG.
- Proszę ocenić współpracę Straży Granicznej z Policją Graniczną Słowacji.

6. Konkluzja końcowa i ocena końcowa

Podsumowując, oprócz zgłoszonych drobnych uwag i sugestii zawartych w niniejszej recenzji, pozytywnie oceniam recenzowaną pracę.

Uważam, że rozprawa doktorska autorstwa Pana mgra Adriana Popardy pt. „*Karpacki Oddział Straży Granicznej w latach 2007-2018*” spełnia wymagania określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t. j.: Dz.U. z 2017 roku, poz. 1789, ze zmianami, w związku z art. 179 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie i nauce – Dz.U. z 2018 roku, poz. 1669), tj.:

- stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie nauki o polityce i administracji,
- potwierdza umiejętność Doktoranta w zakresie samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

W związku z powyższym jako recenzent niniejszej pracy, wnioskuję o dopuszczenie jej do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

